HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מכלל דבעלמא נתינה בעל כרחיה לא הויא נתינה מתקיף לה רב פפא ואיתימא רב שימי בר אשי ודלמא כי אצטריך ליה לתקוני שלא בפניו אבל בפניו בין מדעתו בין בעל כרחו הויא נתינה ואיכא דאמרי אמר רבא מתקנתו של הלל ה"ז גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז ונתנה לו בין מדעתו ובין בעל כרחו הויא נתינה וכי איצטריך ליה להלל לתקוני שלא בפניו אבל בפניו בין מדעתו בין בעל כרחו הויא נתינה מתקיף לה רב פפא ואיתימא רב שימי בר אשי ודלמא אפילו בפניו נמי מדעתו אין על כרחו לא והלל מאי דאיצטריך ליה תקין [א] אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה [ב] ת"ר הרי זה גיטך והנייר שלי אינה מגורשת על מנת שתחזירי לי את הנייר מגורשת מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רב חסדא הא מני רשב"ג היא דאמר תתן לו את דמיה ה"נ אפשר דמפייסה ליה בדמי מתקיף לה אביי אימור דאמר רשב"ג היכא דליתיה בעיניה היכא דאיתיה בעיניה מי אמר אלא אמר אביי הא מני [ג] ר"מ היא דאמר [א] בעינן תנאי כפול והכא הא לא כפליה לתנאיה מתקיף לה רבא טעמא דלא כפליה לתנאיה הא כפליה לתנאיה לא הוי גיטא מכדי כל תנאי מהיכא גמרינן להו מתנאי בני גד ובני ראובן מה התם תנאי קודם למעשה [ב] אף כל תנאי קודם למעשה לאפוקי הכא דמעשה קודם לתנאי אלא אמר רבא משום דמעשה קודם לתנאי מתקיף לה רב אדא בר אהבה טעמא דמעשה קודם לתנאי הא תנאי קודם למעשה לא הוי גיטא מכדי כל תנאי מהיכא גמרינן להו מתנאי בני גד ובני ראובן מה התם תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר [ג] אף כל לאפוקי הכא

דתנאי

מכלל דבעלמא [נתינה בע"כ] לאו נתינה היא. וגבי גט דאיסורא הוא לא תקין הלל: **שלא בפניו.** כי הכא שאינו בלשכה: **מאי דאיצטריך ליה תקין.** ראה שהיה נטמן והתקין דבעל כרחו ושלא בפניו תהא נתינה ואי הוה נמי קאי קמן ואמר לא מקבילנא הוה איצטריך להלל נמי לתקוני דתיהוי נתינה אלא מה שלא הוצרך לא הוצרך וגבי גט דאיסורא הוא לא קיימא תקנתא דהלל: **ערב.** בשילהי גט פשוט[ד]: **צידן.** דמתני': **ראיה אחרונה.** [ה] באחד דיני ממונות (סנהדרין דף לא.) דאפליגי באמרו לו כל ראיות שיש לך להביא הבא עד שלשים ולא הביא עד לאחר שלשים [ו] ואמרו לו הבא ראיה ואמר אין לי ראיה בקמייתא הלכתא כוותיה ובבתרייתא לית הלכתא כוותיה: **והנייר שלי.** לא יהיב לה ולא מידי ורחמנא אמר ונתן בידה[ז]: **מאי שנא רישא כו'.** קא סלקא דעתיה על מנת לאו מעכשיו הוא כרבנן דפליגי עליה דרבי[ח] והוי כמו לכשתחזירי לי הנייר ליהוי גט וא"כ אמאי מגורשת הא בשעת גירושין לאו מידי נקיטא: **היכא דליתיה.** לאצטלית: **לא כפליה.** ר"מ במסכת קידושין (דף סא.) כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן וכו' דנימא אם לא תחזירי לא יהא גט הלכך בטל תנאיה: **הא כפליה לא הוי גיטא.** לר"מ: **מכדי.** לר"מ כל תנאי מהיכא גמרינן לכופלו: **מתנאי בני גד.** שהיה כפול אם יעברו ואם לא יעברו (במדבר לב) וכיון דמיניה גמרי' בעינן כי התם תנאי שתלו בו המעשה הוזכר קודם למעשה אם יעברו זה התנאי ונתתם להם זה המעשה ה"נ בעינן דנימא אם תחזירי יהא גט: **לאפוקי הכא.** דאמר לה זה גיטך ברישא והדר ע"מ שתחזירי: **משום דהוי ליה כו'.** ובין לר"מ ובין לרבנן דלא אפלוג אלא בכפילה כדמפרש טעמא התם (א) הוצרך הדבר לאומרו שאלמלא כן יש במשמע שאף בארץ כנען לא ינחלו: **בדבר אחד.** לעבור הירדן: **ומעשה בדבר אחר.** נחלת עבר הירדן מזרחה:

בדבר

מכלל דבעלמא נתינה בעל כרחו לא הויא נתינה. וא"ת דהשתא לא מפליג בין בפניו בין שלא בפניו דבכל ענין בעל כרחו לא הויא נתינה א"כ למה היה נטמן בראשונה וי"ל דבפניו לא היה יכול להעיז[ט] מלוה מלקבלם כדי שיהיה הבית שלו וגם אם היה בפניו יעשוהו ב"ד לקבלם בעל כרחו[א] וא"ת בבתי ערי חומה דהוי כפרעון החוב דעליו לקבלם פשיטא דהוי פרעון כדקאמרינן[י] הלוהו בישוב לא יחזיר לו במדבר משמע דבישוב יחזיר לו אפילו בעל כרחו וכן בהזהב (ב"מ דף מט.) כי אמר ליה שקול זוזך לא הוי אפילו כשומר חנם ומה איצטריך הלל הזקן לתקן וי"ל דוקא בעלמא פשיטא דהוי נתינה שאין המלוה מפסיד בקבלת הפרעון אבל הכא דע"י הפרעון צריך להחזיר הבית וכן ע"י קבלתו הוי הגט גט לא הויא נתינה וא"ת גבי גט פשיטא דלא הויא נתינה ומה צריך ללמוד מתקנתו של הלל וכי אם יתן מתנה לחבירו יקבלנה בעל כרחו ואור"י די"ל דכיון דאמר לה ה"ז גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז תלה הדבר בדעתה[ב] ועליו לקבלם והוי כמו בבתי ערי חומה וקמ"ל דאפ"ה בע"כ לא הויא נתינה[ג]:

לאפוקי הכא דמעשה קודם לתנאי. פי' בקונטרס דר' מאיר ור' חנינא לא פליגי אלא בכפלות כדקאמרינן התם טעמא דהוצרך לאומרו שאלמלא כן יש במשמע שאף בארץ כנען לא ינחלו וקשה דבפרק השוכר את הפועלים (ב"מ דף צד.) משמע בהדיא דפליגי רבנן נמי אר"מ במעשה קודם לתנאי גבי מתנה שומר חנם להיות כשואל[ד] וא"ת בשלמא תנאי כפול ותנאי קודם למעשה והן קודם ללאו ילפינן שפיר מתנאי בני גד ובני ראובן מדנכתבו בזה הענין שמע מינה בעינן כי האי גוונא אבל שלא יהא מתנה על מה שכתוב בתורה ואפשר לקיימו ע"י שליח היכי ילפינן מהתם כדאמרינן בכתובות (דף עד.) דלמא בלאו הכי נמי מועיל תנאי אלא דהכי הוה מעשה וי"ל[יא] משום דכל התנאים הכתובים דמייתי בקידושין בפרק האומר (דף סא:) הוו בענין זה שמע מינה דבעינן ממש כי האי גוונא ואם בחקותי תלכו ואם תאבו ושמעתם נמי רוב מצות ע"י שליח ונראה דהלכה כר"מ דבעי' תנאי כפול כו' דשמואל ורבא בסמוך סברי כוותיה וכל הני דמתניתין איירי בתנאי כפול אע"ג דלא פירש דה"נ מוקי לה לקמן (עו.) ברייתא בדכפליה לתנאיה אע"פ שלא פירש ובכל ע"מ שבש"ס כגון (סוכה מא:) ע"מ שתחזירהו לי דאתרוג וכיוצא בו בעי כפילות ובכל מקום בעינן תנאי כפול אלא דוקא בשתויי יין ופרועי ראש דהוי איסורי בפ' שבועת העדות (שבועות דף לו:) והא דבעינן כפילות בסוטה משום דהוי איסורא דאית ביה ממונא דאיכא שאר וכסות[יב] ועונה וכתובה והא דאמרינן בירושלמי בפרק האומר (קדושין פ"ג ה"ג) א"ר יוסי א"ר בון בכל אתר אית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן והכא לית ליה ונראה להר"ר אלחנן דגרסינן בכל אתר לית ליה לר"מ וכו' והכא אית ליה ומשני ר' חנינא חומר הוא בערוה כלומר אע"ג דלא כפל תנאו ומן הדין התנאי בטל ומעשה קיים ומשום חומר אין הגט גט ולא הקידושין קידושין שאם קבלה קידושין מאחר צריכה גט משניהם ובהכי איירי התם לעיל הקשה הרב ר' אלחנן כיון דבעינן תנאי כפול באיזהו נשך (ב"מ דף סו.) גבי אי קיימת לידך אנא דקאמר פטומי מילי בעלמא הוא משמע שאם התנה הוא כמו שהיא אמרה היה מועיל ואמאי הא לא כפליה לתנאיה ואומר רבינו יצחק הא דנקט פטומי מילי[ה] משום דלא מהני אפי' לרבנן דר"מ וג' עניינים יש דיש מקומות דבעינן תנאי גמור ולר"מ תנאי כפול ויש מקומות דלא בעינן אלא גלוי דעת ויש מקומות דאפי' גלוי דעת לא בעינן ובפ' האיש מקדש (קדושין דף מט: ד"ה דברים) מפורש: **אלא אמר רבא משום דמעשה קודם לתנאי.** לאו משום דלית ליה לרבא כל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי דהא הכי הילכתא כדפרישית לעיל (עד. ד"ה רב הונא) ועוד דבהדיא קאמר רבא[יג] בהילך אתרוג זה על מנת שתחזירהו לי החזירו יצא ואם לאו כאומר מעכשיו דמי היכי יצא והא לא חלה המתנה אלא כשהחזירו ואז אינו בידו ואין נראה לומר דהתם איירי כגון שאמר מעכשיו דא"כ היה לו לפרש בדבריו ואע"ג דלא פירש נמי כפילות היינו משום דלא מפרש ליה במשנתינו אבל אי איירי באומר מעכשיו היה לו לפרש אלא שרוצה רבא ליישב ברייתא זו אפילו כרבנן ורבי[יד] אבל לרבי אתיא שפיר כדמסיק רב אשי ואביי נמי משמע לקמן בסוף פירקין (עז.) דסבר כרבי דקאמר הכל מודין בעל מנת שתצא חמה מנרתיקה דמעכשיו קאמר וכדרבי כו' ומיהו אין משם ראיה דלא מצי למימר איפכא הכל מודין דעל מנת לאו כאומר מעכשיו דמי דהא באם תצא פליגי כ"ש בעל מנת דעדיף:

דתנאי

מסורת הש"ס

א) [בכורות כד. ב"מ לח: ב"ק סט. ב"ב קעד. כתובות עז. סנהדרין לא. לעיל לח., ב) לעיל כ: [תוספתא פ"ב], ג) [קדושין סא.], ד) [ב"ב קעג:], ה) בדפו"ר בדיני ממונות, וליתא תיבת באחד, והוא בפרק בדיני ממונות בשלשה זה בורר, ו) בדפו"ר ובאמרו, ז) דברים כד, ח) [לעיל עד.], ט) בתוס' בערכין איתא: לוקח, י) [ב"ק קיח.], יא) [בכתובות עד. ד"ה תנאי תירצו באופן אחר], יב) תיבת ועונה אינה מובנת. מראה כהן, יג) [סוכה מא:], יד) נ"ל דרב. מהר"ס סי"ף.,

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה משום וכו' התם דהוצרך:

◆

מוסף תוספות

א. עד שיאמר 'רוצה אני' כיון שיש עליו מן הדין לקבלם. רשב"א. ב. שכל זמן שתרצה לתת יהא הוא מוכן לקבלם, והלכך הו"ל כמי שהוא חייב בקבלתם. רשב"א. ג. ואע"פ שתלה הוא בדעת האשה. רשב"א. לא נחלקו [רבא ורב פפא] אלא בגט על תנאי דמעות הללו שהיא חייבת כדי להשלים תנאה דמו לחוב ודמו למתנה ובעינא למידק האי עוונא מבית בבתי ערי חומה שהבית מכור אצלו מכירה גמורה אלא רחמנא אוקמיה אפדיון ומש"ה דמי לחוב ודמי למתנה. ר"ן. ד. דהא אמר [התם] מאן שמעת ליה דאמר בעינן תנאי קודם למעשה רבי מאיר הוא משמע דרבי חנינא בן גמליאל פליג אכולהו, לכן נראה לי דפליג אכולהו. תוס' קדושין סא. ה. לר"מ לא איצטריך, דבעי תנאי כפול, אלא. תוס' הרא"ש עה: ד"ה אלא.

עין משפט נר מצוה

ס א ב מיי' פ"ו מהל' אישות הל' ב [ופ"ג מהל' זכיה ה"ז] סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן לח סעיף ב:

סא ג טוש"ע שם סעיף ד בהג"ה:

◆

מוסף רש"י

שלא בפניו. כגון זה שהיה נטמן ומשום דתרתי לריעותא איכא, דשלא בפניו הוא ובעל כרחו הוא, משום הכי איצטריך ליה להלל לתקוני (שם). **מאי דאיצטריך ליה תקין.** ואי הוי נמי לוקח התם ולא הוי בעי לקבולינהו הוה איצטריך להלל לתקוני דבעל כרחו תיהוי נתינה (שם). **הרי זה גיטך והנייר שלי.** כל הנייר אני מעכב לעצמי, **אינה מגורשת.** דכיון דהנייר שלו לא נתן לה כלום, דנמצאו אותיות פורחות באויר (לעיל כ:). **על מנת שתחזירי לי את הנייר מגורשת.** ותחזיר, דמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה (שם).

◆

פסקי רי"ד

אמר רבא מתקנתו של הלל הרי זה גיטך ע"מ שתתני לי מאתים זוז ונתנה לו בין מדעתו בין בעל כרחו מגורשת דמתנה בעל כרחה שמה מתנה וכי איצטריך ליה להלל לתקוני שלא בפניו אבל בפניו בין מדעתו בין שלא מדעתו הויא נתינה: ת"ר הרי זה גיטך והנייר שלי אינה מגורשת ע"מ שתחזירי את הנייר הרי זו מגורשת מ"ש רישא ומ"ש סיפא פי' דקס"ד דלא קניא גיטא עד שתחזיר לו את הנייר ונמצא דבעת קניית הגט לא יהיב לה מידי ורחמנא אמר ונתן בידה